

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Georgii De Rhodes Avenionensis, È Societate Iesv,
Philosophia Peripatetica, Ad Veram Aristotelis Mentem**

Rhodes, Georges de

Lvgdvni, 1671

Sect. iij. Comparatio naturæ cum arte.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95638](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95638)

Itaque ut aliquid naturale sit essentialiter, non sufficit ut habeat internum principium receptivum, aut etiam actuum motus; sed requiritur ut sit iuxta inclinationem ipsius passivi, alioqui ens quodlibet supernaturale ac violentum esset naturale, cum semper sit à principio passivo interno; imò & sapè à principio activo, ut actus fidei est ab intellectu. Ut autem sit naturale causaliter, non sufficit quod sit iuxta inclinationem agentis; quia dum ignis calefacit aquam, motus est violentus, ut patet.

Supernaturale.

Dico secundò. Supernaturale per modum termini, propriè dicitur illud, quod est indebitum cui-cunque subiecto creato & creabili; supernaturale verò per modum principij, dicitur illud quod conaturaliter producere potest aliquid indebitum cui-cunque subiecto creato; quod totum exponere ac probare alterius loci est, & fusè probatum est in tractatu de Deo, & in tractatu de fide.

Violentum.

Dico tertio. Violentum benè definitur, quod est à principio extrinseco, reluctante passivo; quod enim est violentum, debet includere duo. Primum, ut sit ab externo principio activo; secundum, ut sit contra inclinationem ipsius passivi. Potest tamen dici aliquid violentum saltem inadaquatè, quantum sit à principio interno, quod totum expositum est in Morali, & prima secunda, cum dixi de actibus voluntariis.

SECTIO III.

Comparatio naturæ cum arte.

Ars quid sit.

Ars appellatur habitus intellectualis, qui cum re-
flecta ratione producit opera extra se; ideoque
reperitur in solis agentibus per intellectum. Sumi-
tur aprem ars vel ex parte artificis, & est notitia
practica directiva operis; vel ex parte operis, & est
opus ipsum ab artifice factum iuxta tales regulas.
Naturam ergo hæcenus explicatam comparo cum
arte, primò quoad similitudinem & dissimilitudi-
nem, secundò quoad actiuitatem, tertio quoad per-
fectionem.

§. I.

Comparatio naturæ cum arte quoad similitudi- nem, & dissimilitudinem.

Quinque
artis & na-
ture simi-
tudines.

Dico primò, plura esse in quibus conveniunt
ars & natura; quædam in quibus dissentiant.
Conveniunt primò, quod natura & ars certis le-
gibus ordinatè procedunt; sicut enim certæ sunt
leges, quas artifex in opere suo sequitur, ita Deus
author naturæ certas leges rebus naturalibus præ-
scripsit, quas perpetuò sequuntur, nisi aliquid in-
terveniat impedimentum, propter quod aliquando
fit monstrum. Vnde Plato duplicem ponebat ar-
tem; alteram humanam, sub quam caderent omnia,
quæ artificum opera elaborantur; alteram divi-
nam, ad quam pertinerent quæcunque sunt naturæ,
quam ideo Platonici artem vocabant Dei. Secun-
dò, sicut ars supponit compositum substantiale à
natura productum, ita natura materiam primam
productam à Deo, in qua suas producat formas;
sicque Deus res ex nihilo profert, natura ex ente
incompleto, ars ex ente completo. Tertio, sicut
agens naturale producit effectum sibi similem in
natura leo v.g. generat leonem producus in eo for-
mam similem suæ formæ; sic etiam ars effectum si-
mitem producit formæ, quam in mente habet; pi-

A
ctor enim exprimit in tabella imaginem idealem,
quam mente præconcepit. Quarto, tum natura, tum
ars ab imperfectioribus ad perfectiora progrediun-
tur; pictor v.g. opus præconceptum prius leuiter
adumbrat; natura format prius embryonem: sicque
debet intelligi quod habet Philosophus in probl.
sect. 10. probl. 44. Naturam facere præcè omnia, & plu-
ra præcè quam recta; quia in procreatione animan-
tium ab initio agit imperfectè; & plura facit imper-
fecta, quia plura in inferiori gradu stant. Quintò, si-
cut natura divinam emulatur artem, sic ars natu-
ram, quantum potest, imitatur: sicut enim eo perfe-
ctior natura, quanto magis divinæ artis præstantiam
exprimit; sic ars tanto commendatur amplius, quan-
tò magis imitatur naturam, & res veris viciniores
imitando exhibet. Notæ sunt Dædali statua, huc il-
lucque discurrentes: Archimedis sphaera vitrea, cæli
motus & similitudinem representans: Cosiorum Per-
sarum Regis machina toto mundo grauida: ligna
Tarentini Archytæ columba volitans: tripodes au-
reæ seipsum mobiles in conuiuiu Iarchæ. Nota etiam
est illa Milonis bucula, cuius ad aspectum admugie-
bam tauri: nota Zeuxidis tabula, in qua vvas tantæ
expresserat arte, ut ad eas cum impetu aues aduola-
rent. Idem testatur Parrhasij velum, quod suum etiam
amulum ludificauit. Plura si voles consule Plin-
ium, Olaus Magnum, Scaligerum in exercitati-
onibus contra Cardanum.

Diffimiles sunt ars & natura, quod ars res non
faciat veras, sed veri tantum imitatrices; verum
v.g. non facit Cæsarem, sed imaginem Cæsaris. Se-
cundò, formæ artefactorum entibus adueniunt
completis, naturales enti adueniunt in potentia,
id est soli materiæ; vnde dicitur quod ars sibi inci-
pit, ubi desinit natura. Tertio, natura pertinet ad
ipsam rei substantiam, ars pertinet ad aliquod dun-
taxat accidens superadditum naturæ; vnde ars non
est principium actuum motus, sed directivum dun-
taxat. Quarto, formæ artificiosæ vim non habent
producendi similem sibi formam, formæ verò na-
turali talis semper inest efficacia: ignis v.g. gene-
rat ignem, imago Cæsaris aliam non potest produ-
cere imaginem; formæ videlicet naturales viue
sunt & actuosæ, formæ artificiosæ ignaue sunt &
emortuæ. Quintò, naturæ vis non in extrema dun-
taxat exercetur superficie, sed internas penetrat par-
tes; ars verò tota in superficie solum extima elab-
borat.

Quinque
differentiæ.

§. II.

Comparatio artis & naturæ quoad actiuitatem: & quid efficere possit ars chymica.

Ars naturæ opera emulatur, ut dixi; sed ea,
quam Alchymiam appellant, præcipuam in
eo sibi palmam apparat, dum aurum exhibet, quod
in sola sede manuum quærì solet (ut ait Plinius lib. 33.)
Videndum itaque breuiter est, quid in eo tam illu-
stri opere ipsa possit, ut vel eius commendare liceat
industriam, vel audaciam improbare.

Dico secundò, artis Chymicæ nobilissimam par-
tem esse chrysopæiam, quæ verum, & probatum au-
rum ac argentum efficere potest, quanquam id sit
admodum difficile, ac fraudibus obnoxium: sed
non videtur tamen satis prudenter posse dici, quod
illud hæcenus non sit factum. Tres in hac conclu-
sione sunt partes, quæ priusquam probentur,
explicanda sunt nomen & definitio artis chy-
micæ; tum origo & species; postremò varij
modi,

Conclusio
tres habens
partes.

Nomen
Alchymia.

modi, quibus verum aurum effici posse dicitur. Oblerua igitur primò, circa nomen Alchymia non conuenire Authores, quorum aliqui volunt Hebraicum illud esse, deducuntque ab *alichim*, quod significat fluxum: alij Græcum faciunt, & deducunt à *χύμα*, vel *χυμα*, fundo, eo quòd per eam liquentur metalla. Cælius Rhodiginus lib. 7. c. 11. Alchimiam quasi *ἀργύρεα χυμείαν* vocat, argenti fusionem. Biscola lib. 16. *horarum*, c. 1. putat vocem hanc esse corruptam ex Græco, quali *χαλκχυμείαν*, æris fusionem, eo quòd ad faciendum aurum varia liquentur metalla; & Suidam pro se citat. Libanius lib. 1. *epistolarum chymicarum*, epist. 6. & Henricus Conradus c. 7. *sua confessionis*, deriuant *ἀπο τοῦ αἵματος* & *χέματος*, à fusione salis, cuius salis effectus quosdam admirabiles Chymici prædicant. Quidam ex Plutarcho lib. de *Iside*, tradunt Ægyptum sacrâ linguâ vocari *Chemiam*, ita vt ars hac vocata sit Chemia, quasi Ægyptia, vel ab Ægyptiis tradita: sed errare tamen videntur illi, quia Ægyptus non Chemia, sed à Chamo, dicta est Chammia.

Ego cum Suida & peritioribus Græcæ linguæ Authoribus puto probabilius, chemiam significare preparationem artificiosam cuiuscunque rei, quocunque illa modo fiat; artem verò, quæ ita præparat, præsertim metalla, vt ex eis fiat aliud aliquid, vocari chemiam à *χημίσαι*, quod est præparare, quasi preparatorium materię, ex qua fiunt transmutationes. Quia verò non præparat eo modo nisi per ignem, liquando, & transmutando; idèd communiter vocatur ars chemica, seu fusoria, vel vt loquitur Fernclius, *Fi silis Philosophia*. Facile autem à *χημεία*, deriuata est Alchymia, quæ species est Chemia; siue *ἀπο τοῦ αἵματος* (vt volebat Libanius) siue ab *al*, Arabico articulo, quod tamen reprobat Delrio, quia notum Romanis Alchymia nomen erat antequam vlli apud ipsos essent Arabes Philosophi, cum habeatur apud Iulium Firmicum, qui temporibus vixit Magni Constantini: siue ab ipsis Alchymistis hoc, vt alia plura, fictum sit nomen barbarum. Hæc de nomine.

Definitio.

Oblerua secundò, definitionem chemia artis, & eius speciei; sic enim illa potest definiri, *Est ars quæ ex unoquoque, tum stirpium, tum metallorum, tum vinorum genere, substantias elicit diuersas, temperata virtute ignis in fornaculis; idèdque appellatur Pyrotechnia*, quasi ars igniaria, quia ignis virtute potissimum vitur: vocatur *Spagyrica*, *παρὰ τοῦ σπᾶν, καὶ ἀγνῆς*, à segregando & congregando. Tres autem inuenio præcipuas eius species. Prima vocatur *Resolutoria*, secunda *Purificatoria*, tertia *Transmutatoria*. Resolutoria vocatur, quæ gemmarum, metallorum, herbarum, & aliorum corporum subtilissimos spiritus educens, quintas (vt vocant) essentias elicit, crassiorem excernendo substantiam: facit videlicet aurum portabile, metalla depurat, segregat, perficit, lapides conflat, aquam elicit, ignem vegetat, & in igne vegetato ac quasi perennato specimen edit artis, & efficacitatis suæ in humana vita propaganda. Fuit enim olim in sepulchris hoc vsitatum, vt perennes illas lampades apponerent, qualem refert Scardeonius in historia Patavina, inuentam esse in sepulchro Olybij Maximi, quæ pluitibus sæculis ardens conseruata fuerat. Et hæc pars chymicæ, sine dubio patet esse præstantissima Philosophiæ. Secunda facis, & vulgaris, est quæ metalla tantum depurat. Tertia, & præcipua, maxime propriè vocatur Alchymia, Chrysopeia, Chrysurgia, quæ in extrahendo, siue separando, & in congregando, siue coagulando ex aliis metallis auro tota occupatur: pro qua

R. P. de Rhodis curf. Philosoph.

A Oblerua tertio, eius definitionem & originem, sic enim describi potest, *Est ars quæ vel ex asse sit pauculi pulueris aurei ramentis aurum multiplicat, vel ex non auro verum aurum producit, ignis beneficio, siue id fiat per lapidem (vt appellant) Philosophicum, siue aliter*. Vbi duæ indicantur generales partes huius Chrysopeia. Prima ex auro auget aurum: secunda omnino producit aurum de nouo. **Artis** Eius origo: verò huius originem multi vetustissimam esse volunt; quidam enim libellum obtrudunt nescio quem Adami titulo, alij Moysis, alij Mariæ sororis eius, & Salomonis, & Hermetis Trismegisti, & Aristotelis, & Pythagoræorum; alij artis huius inuentorem volunt esse Sisiphum; ad saxum reuolubile propterea ligatum: alij cum Suida, vellus aureum, quod quæsierunt Argonautæ, aiunt libros fuisse, qui doctrinam continerent Alchymia in arietinis membranis descriptam, ad quam etiam Lilius Giraldus, & Ioannes Pinus referunt mala aurea Hesperidum: addunt alij hoc esse aureum flumen (ab aliis *femur* vocatur) quod Pythagoræus in *Olympis* ostendit, hoc illud esse apud Hypocratem sacrum terræ opus, ex quo animantia, plantæ, alimmenta, pharmaca, fortuna, & ac ipse Plutus profluunt. Quæ omnia, vt vides, sunt incertissima. Hoc autem est certum, nihil de arte hac in historiis legi ante tempora Caligula, vt docet Plinius lib. 33. c. 4. hinc sub Diocletiano narrat Suidas, exstos esse libros Ægyptiorum Alchymicos, ne illi facti ditiores, nouis rebus studerent. Locupletarunt hanc artem Paracelsus, Theophrastus, Blemmydas, & Geber Arabs. Hæc de origine.

Oblerua quarto, mirabiles omnino effectus referri artis huius auri factoriæ, quorum aspectu multi sapè minus cauti decipiuntur. Plures huiusmodi recenset Vecherus lib. 10. metalla enim qualibet Chymista in aquam, vel calcem dissolunt, & iterum in corpus solidum reducant, vt docet Cardanus; efficiunt vt sint mollia instar cere, aureum colorem dant ferro, argentum viuum congelant, fixum reddunt, & in aurum tingunt, aliquando cum oleo, aliquando cum pilis aneis, & arsenico in verum argentum conuertunt, effectum multiplicant, liquidum reddunt, colorem eius mutant & reparant, ari, cupro, argento miscunt, & mox omnia separant metalla; argentum, ferrum, ac plumbum ita tingunt in aurum, vt verum aurum esse videatur; ferrum molle reddunt sicut & vitrum; crystallum fusilem; ex lapillis fluminum gemmas conficiunt veris haud absumiles. Sed præcipuum tamen, ac quasi palmare huius artis opus est aurum efficere: materia ex qua efficiunt, est metallum quodlibet; præsertim argentum, æs, plumbum, cuprum, argentum viuum. Vt autem capi aliquo modo possit quomodo dicatur petiti mirabilis illa transmutatio.

Oblerua quinto, quatuor potissimum modos esse quibus hæc ars aurum efficere se posse gloriatur ex metallis præparatis, quos recensent Vecherus, Fallopius, Mizaldus. Primò enim conueniunt omnes, transformationem hanc posse fieri beneficio lapidis (vt ipsi nominant) Philosophici, non quòd ille sit lapis; est enim vel puluis, vel oleum quoddam, albicans plerumque, vel rubrum. Putant autem lapidem hunc esse verum auri semen, de cuius mirabili efficacia hæc splendidi, quam verius prædicat Anguella lib. de *chrysopeia*, ad Leonem X. *Ipsius, vt tenui, præcilla parte per undas aquoris, argentum si viuum tum foret aquor, omne vel immensum verum mare posset in aurum*. Secundò, per auri pulueris ramenta multiplicando

Definitio
chrysopeia.

Eius origo.

Effectus mirabiles huius artis.

Modi quibus aurum conficitur.

L 2 aurum

aurum ex aliis metallis. Tertiò, per solam ignis attemperati efficaciam, mutando argentum viuum, & sulphur in verum aurum. Quarto, adhibito argento viuo, alia metalla, præcipuè argentum in aurum mutando per varias liquationes & visiones.

Lapis Philosophicus.

Obserua sextò, circa materiam huius lapidis, quem, vt dixi, prædicant esse verum semen auri (non enim idem omnes circa eam sentiunt) quod alij putant esse auri scoriã, alij vitriolum, & arsenicum, alumen, magnesiã, calchatham; peritiores ferè consentiunt aptissimum esse sulphur & hydrargyrum; sic videlicet illi ratiocinantur: Materia remota metalli exigit duo, primò exhalationem quandam humectam, seu vinctuosum aqueum incorporatum, deinde terræ portionem crassam & viscosam; sic enim terræ huic aqua illa pinguis & aërea corporatur, in primam & remotiorem auri materiam (quæ omnium metallorum & lapidum communis est) si enim plus habeat ariditatis & humiditatis vinctuosæ ac pinguis, exit in metallum; vbi verò illa pinguedo redundat, est aurum. Totum autem illud temperamentum facilius inuenitur in sulphure & hydrargyro commixtis; nam hydrargyrum potissimum coalescit ex humido pingui & aëreo; ex terræ verò pinguedine seu viscositate gignitur sulphur, vnde fit vt materia remotior auri sulphur sit hydrargyro commixtum, in quorum qualitates metallum prius transit, quàm in aurum commutetur vi huius lapidis.

Modus conficiendi lapidis huius.

Obserua septimò, modos quibus ille lapis conficitur, plures prædicari. Fernelius lib. 2. de abditis rerum causis, c. 18. sic tradit: Auri purissimi vinctus duas, argenti viui magno artis studio preparati, decuplo; permisce, igneque languido dissolue, donec argentum viuum prorsus expiret, pristinumque auri pondus remaneat in auri puluerem redactum, qui tamen liquatus in propriam possit naturam redire: ex hoc deinde puluere igne acerrimo vaporari aquam continenter elicies, donec puluis totus in cinerem candidissimum, & in calcem redigatur, deinde calcem hanc, seu puluerem septies aqua resperge, postremò puram illam calcem obtineto vase reconde fino equino calente diebus 40. dum in humorem album & crassum liquecat; in hunc humorem iustis dierum intervallis aquam sensim infunde, vt calx aquam suam omnem sensim imbibens, quasi illinc emittat in laqueum idem verum concrecat. Hoc est (inquit Fernelius) frugiferum auri semen, cuius drachma si in 250. plumbi, vel stanni drachmas infundatur, totum illud in aurum conuertetur. Hæc ille, cuius ego sanè appello fidem, meam autem libero. Aliter Vecherus lib. 10. c. 7. Raymundus Lullus, & Fallopius, qui legi possunt.

Varia vocabula.

Obserua octauò, mirabiliarios istos nugarum venditores obscurissimis vt vocabilis vt artem suam occultant, & incautos decipiant. Plumbum eis vocatur Saturnus, stannum Iuppiter, Mars ferrum, Sol aurum, Venus æs vel cuprum, Mercurius argentum viuum, Luna argentum, vitriolum Calcotar, arsenicum Iosue, antimonium Muhifar, sal armoniacum aquila. Lapidem verò suum Thaumatorum variis appellant vocabulis, aquam viuum, aquam vitæ, aquam siccam, lignum vitæ, sanguinem humanum, Mercurium Philosophorum, draconem, cornum, elixir, medicinam morborum omnium.

Triplex sententia.

Obserua nonò, trifariam Authores diuisos esse circa effectiõnem veri auri per Alchymiam. Primo enim fieri per Alchymiam posse verum aurum, negant absolute S. Thomas quest. 6. de potentia, & saepe alibi, Tostatus in 7. caput Exodus, quest. 10. Greg. Agric. lib. 5. de fossilibus, Scaliger exercit. 106. Pineda lib. 4. de Salomone, Comitulus lib. 3.

A responsorum moralium 8. 23. Petrarcha lib. 1. de rebus diis vtriusque fortuna, cap. 111. Franciscus Victoria tract. de arte magica. Secundo alij aiunt, posse quidem, physice loquendo, verum aurum effici ab Alchymistis, sed negant illud esse possibile moraliter, atque adco negant illud vnquam hæcenus esse factum; sic enim docent Pererius lib. de magia, Valentia secunda secunda, disp. 6. quest. 13. pag. secunda, Conimb. hic quest. 6. Tertiò longè mitius cum Alchymistis agendum alij putant, concedentes effectiõnem veri auri per Alchymiam esse sanè admodum difficilem & pererram, sed non omninò tamen impossibilem, adco vt factum etiam sit per eam artem verum & probatum aurum, sed pererrò tamen, & difficillimè. Ita censent Deltio lib. 1. dequisitionum, c. 5. sect. 2. Bisciola lib. 16. horarum. Andreas Libanius lib. 1. singularium, symaxi 2. Antonius Mirandulanus lib. 10. de singulari certamine, Cardanus lib. 6. de subtilitate, & lib. 10. de varietate, c. 51. Michael Psellus lib. de cyropoeia ad Constantinum Ducem, Zimara in sua tabula, Panormitanus de foris legibus, Timon in lib. 3. me. coronum, quest. vlt. Fernelius lib. 2. de abditis reum causis, c. 18. quibus assensus in conclusione proposita, cuius

Ratio est, quia vt ex hydrargyro fiat verum aurum, nihil est quod excedat vires ignis agentis in materiam dispositam: ergo potest vi ignis fieri verum aurum. Probatur antecedens primò, quia non est minus mirabilis mutatio pomi, aut panis in carnem vi caloris naturalis, quàm hydrargyri mutatio in aurum: sed vi caloris naturalis cibis transit in carnem, & ossa: ergo & per calorem ignis hydrargyrum mutari potest in aurum, præsertim cum metalla magis similia sint auro, quàm panis aut pomum carni aut neruis. Deinde si potest ars imitari alia quædam difficiliora naturæ opera, poterit etiam efficere verum aurum: sed ars efficere potest viuientia ex non viuientibus, quæ sunt difficiliora quàm verum aurum: ergo potest etiam efficere verum aurum. Minor multis probatur experientis, referunt enim Pererius & Scaliger locis citatis, quod ex herba basilisco rite præparata & collocata scorpiones efficiuntur; ex ouis cætri calore fornacis solent pulli educi, non secus quàm si fouisset eos mater. Videmus etiam naturaliter vermes quosdam in muscas mutari, lolium in triticum fuisse mutatum narrat Theophrastus. In Scotia ex putridis nauium fragmentis, & ex arborum fructibus in mare deciduis gignuntur anates. Scribit Herodotus Platanum in oleam esse commutatam, alij cadauera in statuam salis. Ex plumbo cui miscetur acetum, dicitur confici cerussa, hæc si aduratur, fieri sandaraca fictitia. Orichalcum omninò simile naturali & fossili fit ex ære, vitri puluere, & lapidis calaminaris tinctura per ignis adustionem in fornace. Cum ergo tam mirabiles tum in arte, tum in natura fiant mutationes, non satis probabiliter videtur posse negari hæc metallorum conuersio in aurum.

Secundò. Non videtur dici debere impossibile, imò & negari factum aliquando esse id quod plurimi probati & periti homines asserunt se vidisse & probasse: sed plerique fide dignissimi viri asserunt se vidisse ac ritè probasse verum & sincerum aurum factum per artem chymicam, vt ostendit Deltio sect. 4. non sergo videtur id negari posse. V. g. Arnoldus Villanouanus virgulas aureas per artem effecit, easque omnium examini Romæ subiecit, vt referunt Iuriconsulti grauiissimi apud Deltium; idemque præstitisse Bernardum Trevisanum in Gallia, Raymundum Lullum in Anglia,

Prima probatio vera sententia.

Secunda probatio.

glia, quem in suam sententiam perduxit Villano-
uanus, cum eius respondere non posset argumentis,
sed factis probasset illa nihil euincere. Idem alij
plures præstitisse referuntur, licet non diffitear
plerosque sapè impostores repertos esse, qui hanc
artem professi sunt vt diuitum crumenas emunge-
rent. Referunt pleraque huiusmodi exempla Ma-
iolius tom. 2. *dierum canicul. colloq. 7.* Delrio loco
citato, & quæst. 3. sed hoc non euincit Chymicos
omnes esse fraudum & mendaciorum fabricatores.

Tertia pro-
batio.

Tertio. Nec implicat ex parte materia, nec
ex parte modi operandi, vt arte hac fiat verum au-
rum; materia enim est indifferens ad omnem for-
mam, modus autem operandi est per decoctionem
naturalem ignis, qui decoctionem caloris naturalis
imitari proximè potest: ergo non est neganda veri
auri effectio per Alchimiam: quod vt magis constet,

Prima ob-
iectio.

Obiicitur primò. Non possunt Chymici effi-
cere aurum, si materiam non habent ex qua illud
conficitur: materiam verò illam habere nequeunt,
cum illa sit solus halitus inclusus in terræ visceri-
bus: ergo non possunt illi efficere verum aurum.

Deinde si posset ars illa ex cæteris metallis ve-
rum conficere aurum, sequeretur omnia metalla
vnius esse speciei, omnia videlicet esse aurum in-
choatum, & rude; quod videtur absurdum.

Respondeo, posse residere in metallis halitum il-
lum subterraneum, qui auto necessarius est; cum
enim vbi vis ignis in fornaculis decoxerit, sufficere
posse ad formationem auri. Ad id quod additur,
metalla omnia vnius esse speciei, Delrio affirmatiuè
respondet: mihi verò probabilius videtur, metalla
differre specie ab auro, quia diuersæ proprietates
argunt differentiam essentialem.

Secunda
obiectio.

Obiicitur secundò. Si ars chymica posset trans-
mutare vnum metallum in aliud, posset etiam trans-
mutare vnam gemmam in aliam, quod est impossi-
bile; quis enim vnquam smaragdum mutauit in
adamantem, vel chrysolitum in carbunculum:
ergo non potest per artem mutari metallum vnum
in aliud. Deinde sequeretur, quod caloris naturalis
defectus suppleri posset per artem, atque ita quod
ex pane fieri posset caro, & ex vino humanus san-
guis, imò animalia perfecta.

Respondeo transmutari fortasse posso gemmas
(vt multi docent Authores) vel certè nondum ars
illa inuenta est, sicut est inuenta transmutatio me-
tallorum. Animalia perfecta per nullius artis indu-
striam certum est posse generari; plura enim ad
eam generationem requiruntur, quam arte vllà effici
possit. Carnem etiam & sanguinem animalis ars
nulla potuit efficere. Non disputo vtrum possit hoc
vnquam assequi; mihi probabilius est, non posse;
fabula enim mihi videtur, quod ab aliquibus tradi
video, fieri carnem ex pane per aliquot dies defosso
in sterquilinio.

Tertia ob-
iectio.

Obiicitur tertio. Sicut viuens perfectum extra
matricem nequit generari, sic neque aurum, quod
metallum est perfectum, produci potest extra mine-
ram quæ illius quali matrix est.

Respondeo posse argumentum retorqueri: sicut
enim viuens imperfectum produci potest extra vte-
rum, & ex quacunque materia, ita & metallum,
quod est imperfectius viuente imperfecto. Ad argu-
mentum ergo negatur paritas, quia euincit expe-
rientia, quod metalla generantur extra venas mine-
ræ. Notus est libellus superioribus annis editus,
vbi accuratè disputatur de aureo dente, qui sponte
suceperat cum alijs dentibus in ore militis Hun-
gari in castris Imperatoris, quod aurum omnium
iudicio visum est probatissimum. Refert Alexander

R. P. de Rhodæ curs. Philosoph.

Ab Alexandro in Germania citeriore vites iuxta
Danubium tota hyeme terræ infepultas, sapè in
æstate capreolos aureos, & pampinos germina-
re. Narrat Aristoteles lib. de admirandis auditionibus,
alicubi æs Cyprium ab agricolis feminari, & meti.
Denique narrat Albertus Magnus, aurum aliquando
inuentum esse inter dentes superiores humani capitis.

Obiicitur quartò. Est impossibile vt gignatur de
nouo mixtum, nisi præter calorem adit etiam fri-
gus: sed in fornace non potest esse frigus: ergo
non potest gigni aurum.

Respondeo distinguendo maiorem; quando mix-
tum gignitur primò ex elementis, debet esse fri-
gus, concedo; quando ex mixto fit aliud mix-
tum, nego exigi aliud frigus, quam quod præexistit
in illo priori mixto; quod conuincitur ex varijs
exemplis, quæ attuli de ouis Cætri, de orichalco, de
cerussa, ex qua fit sandix.

Quibus tamen omnibus monitum hoc subne-
cto, longè certissimum, chrysopeiam hanc, de qua
dixi, speculatiuè fortasse veram, contemnendam
omniò esse in praxi, & reiciendam, ob periculum
pacti cum dæmone, ob periculum fraudum, & quia
ingentes per eam diuitiæ profunduntur, semper in-
certa spe, vix vnquam grandi lucro.

S. III.

Comparatio artis, & naturæ quoad perfectionem
operum.

Comparauimus hæcenus artem & naturam quoad
conuenientiam, & actiuitatem, superest vt bre-
uiter illæ inuicem comparentur quoad perfectio-
nem: clucescit verò illa potissimum in operatio-
nibus mirabilibus, quæ communiter dicitur Magia;
tum naturalis, si illa spectant ad naturam; tum ar-
tificialis, si spectent ad artem.

Dico tertio. Naturæ miracula per magiam natu-
ralem effecta esse simpliciter maiora miraculis ar-
tis; quæ tamen secundum quid dici possunt maio-
ra quatenus ars naturam perficit, in qua fundatur.
Ad cuius intelligentiam,

Naturæ mi-
racula.

Obserua primò, magiam vniuersim sic definiri, *Magia quid
est facultas efficiens quadam miraculo insolita vi crea-
ta & non supernaturali, quorum ratio sensum, & com-
munem hominum captum superat.* Diuiditur ex causa
effectiua in naturalem, artificialem, & diabolicam;
quia omnes huiusmodi mirabiles effectus non pos-
sunt adscribi nisi vel insitæ naturæ rerum, vel hu-
manæ industriæ, vel malorum angelorum malitiæ.
Magiam naturalem definiunt, *Est exactior quadam
naturæ cognitio, quæ rerum naturalium vires ita copu-
lat, vt efficiat sine vlla demonum arte quadam mirifi-
ca, quæ rerum ignaris præstigijs videtur aut mirabi-
losa.* Diuiditur in diuinatricem, & operatricem: pri-
ma in abditis & futuris coniectandis versatur; se-
cunda miros effectus producit. Vbi omnino nota,
libros ferè omnes, qui de magia solùm naturali con-
scripti sunt, plenos esse solere mendacijs, imò &
diabolicis superstitionibus, ad diabolicam magiam
spectantibus, vt rectè notat Delrio lib. 1. c. 3. Homi-
nes videlicet istos, qui tam multa naturæ tribuunt,
& illius secretorum consilij videri volunt, certum
est plerumque habere commercium cum dæmone,
cuius fraudes & scelera veris quibusdam naturæ
miraculis occultant.

Obserua secundò, magiam naturalem opera illa
sua perficere mirabilia, obseruando naturalium rerum
proprietates, ac præsertim sympathias earum, & an-
tipathias, vt cum Tobias patris cecitatem monitu
L 3 Angeli

Magia natu-
ralis.

Angeli felle piscis discussit; quam vim pisci callynymio inesse asseruit Plinius, Alianus, Galenus. Verum inter hæc quædā mihi sunt valde dubia, cuiusmodi plurima dabit Photius ex Ctesia, Ptolomæo, Ephestione, Agatarchide, ac aliis fabularum narratōribus. Quædam sunt omnino falsa, nisi sint diabolica, ut notat Delrio *cap. illo* 3. v. g. qui solo contractu, visu, voce, osculo, nudi linthei applicatione morbos & vulnera putant curari. Regibus autem Christianissimis concessa vis à Deo sanandi morbum scrofularum, planè miraculosa est, primogenito Ecclesiæ Principi data, in Regni privilegium, & insignie maiestatis. Eandem vim septimis masculis in Gallia ex legitimo thoro natis, sine media vlla puella, concessam esse communiter fertur, quod miraculo non potest carere.

Sympathia.

Certa verò sunt hæc, & ad sympathiæ genus pertinent. Tympani ex lupina pelle sonus aliud tympanum ex agnina tensum distumpit, teste Oppiano *lib. 3.* Troglodythæ crocodillis terrori sunt, & baculo ori inserto flectunt quod volunt. Psylli & Mar-si serpentes illasi tractant. Palæa frigore suo nines conservat, & calore fructus maturat vi contraria. Calx vim ignitam in se habens aquis accenditur, non autem oleo infuso. Sal Agrigentinum igne liquatur, induratur aqua, & crepitat. Similia sunt quæ dicuntur de dictamno, quod ceruus expellit sagittas; de chelydonia, quæ hirundo cæcos pullos inoculat; de Pici Martij herba, quæ adactis cuneos expellit; de veneno tarantulæ, à qua morsis non aliud vitæ remedium est, quàm si certo musicae sonno saltitare ad muneros compellantur donec concidant fatigati. Selenites annulo inclusus, nudæ cutis contactu sanguinem ex quavis parte manantem sistit; quod de cabis pisciculi ossæ narrat Maffei. Fraxini umbra ita serpentes fugat, ut malint se conjicere in ignem, quàm transire per umbram illam. Præonia infantium collo subnexa fugat morbum comitalem. Turturis cor ad febres intermittentes proficere Medici docent, si adhuc calens voreretur. Cor cornu gestatum inhibet somnum: cor vespertilionis accersit. Menstruæ mulieris aspectu maculatur speculum. Lupus si prior hominem viderit, vocis ei facultatem adimit; si prior videatur, non nocet. Regulus serpens solo aspectu homines enecat; si se in aqua limpida conspiciat, ipse emoritur. Torpedo fatiisâ ita, manum tenentis, & corpus totum torpescit. Hyæne umbrâ canes obmutescunt. Serpens quernis contactus frondibus emoritur, & ibidis pennâ sistitur. Vipera contactu arundinis, vel fagine virgæ obstupefcit. Vespertilioes foliis platani abiguntur. Eryngium capræ sumptum ore greges totos sistit. Cæteræ pennæ pennis aquilarum mixtæ consumuntur. Lupinas fides si agninis iungas, istæ dissiliunt. Anis galgalus ictericum si viderit sanat, & contrahit eius morbum. Taurum furemtem si ficui alliges, mansuescit. Notum est quod de ech neide, seu remora tradunt præter Authores profanos Basilus & Ambrosius in Exahemero. Mirabilis omnino est acus nauticæ motus versùs polum; heliotropij ad solem perpetua conversio: imò dicuntur flores omnes lutei coloris, calyce aperto solem orientem excipere, & complicatis foliis noctem vereri. Leo X. Summus Pontifex lapillum annulo inclusum habuit, ut pro vario lunæ lumine abibat & caruleo in candidum. Clemens verò VII. alterum habuit, in quo macula sole oriente oriens, & occidente occidens ad solis motum circumagebatur. De cadaverè hominis occisi, quod solet coram occisore fundere sanguinem, aut fremere, multa di-

Cadaver
hominis
occisi.

putant Lemnius *lib. 2. de oculis naturæ miraculis*, c. 7. Langius *epist. 40.* Pictorius *dialogo 4.* Loyerius *lib. 4. de spectris*, c. 21. Delrio in *Oscaniæ Senecæ* num. 127. Causam alij referunt ad naturalem antipathiam; alij longè probabilius ad vindicem homicidij Deum, quia nunquam id factum legitur, nisi quando iniustum & occultum fuit homicidium, cuius ignoratur author. Hoc autem argumento est, motum hunc viribus naturæ non fieri, sed ab ultore criminum Deo causari, ut probarem si vacaret.

Plura de huiusmodi miraculis, si voles, videri possunt Aristoteles *lib. de admirandis audicionibus*, *lib. de historia animalium*, & aliis, Sirenus *lib. 9. de Fato*, Fracastorius *lib. de sympathia*, Plinius & Solinus. Ego sanè si omnia persequar, nusquam erit finis.

Scio factari vulgò, pulverem quendam sympathicum, & vnguentum (ut dicunt) armarium, utrumque ante paucos annos inuentum. Medentur autem ambo, & omnino curant vulnera, quibus applicata non sunt. Sed hanc ego totam artem iudico diabolicae magiæ opus esse, non autem naturalis, aut artificialis.

Observa tertio, plurima esse, quæ tametsi sint mirabilia, solius tamen naturæ viribus possunt fieri: v. g. Primo candellam nullo vento extinctibilem dicunt fieri, si canna impleatur pulvere sulphureo, & minutissimis panniculis fractis, deinde totum cera inuestiatur, & accendatur. Secundo fiet alia candela in mediis ardens aquis, si ex vna ceræ libra, & vnciis duabus vivi sulphuris, calcisque viar tantundem, additâ olei nucum vnciolâ, formetur candela cum bombyce. Tercio si candela hyeme sulphuris & carbonis pulvere oblita contegatur papyro, tum glaciæ tota circumdetur, ardebit intra glaciem flamma. Quarto, aqua sine vllò igne calefiet, si vas aneum amplum, rotundum, & vnicò apertum foramine, viâ calce, & sulphure paribus aquis totum impleatur, & foramen probe obturetur, ne quid exipiet, mox demittatur in puteum, aquam efficiet calidam in multis dies. Quinto, si lini oleo manus lauentur, liquatum plumbum, vel aurum tractabunt manus sine dolore. Alia dabant sine numero Mizaldus, Vecherus, Cardanus. Et hæcenus de naturæ operibus, nunc ut ad artem deveniam,

Observa quarto, rectè describi magiam artificialem, *Est ars quæ mira quedam perficit per humanam industriam*; rectèque diuiditur quatenus operatrix est, in mathematicam, & præstigiaticam. Mathematica illa est, quæ vitur principiis geometricis, arithmeticis, vel astronomicis: alia verò est Automatica, alia Hydraulica, alia Pneumatica: v. g. statua Habidis Tyranni Sparthanoræ, amplectendo occidebat: horologium aneum à Calipha missum ad Carolum Magnum, ubi equites duodecim egrediebantur, & duodecim claudiebant fenestras antequam horæ pulsarentur: Cupido ferreus in templo Dianæ suspensus in medio aëre, sicut Arfinoës statua, & imagines Mausoli apud Cares. In vrbe Sammarcantia primaria Regni Zachatay, columna in templo sancti Ioannis Baptistæ in medio aëre pensilis est sine vlla basi, ut narrat Paulus Venetus *In itinere suo*. Carolo V. oblata est aquila ænea volans per aërem, & Parisiis ritibus argentea, quam remiges eiusdem materiæ impellebant & sistebant, & retroagebant. Eiusdem generis est Constantini thronus, qui sedente Principe attollebatur repente in coelum, rugientibus

Opera mi-
rabilia.

Magia arti-
ficialis.

Quæst. I. Sect. I. de Causis in communi. 127

rugentibus leonibus æneis, quibus sustentabatur; & accinentibus auibis, quæ ad arboris etiam æneæ ramos erant effictæ, ut narrat Luitprandus *lib. 6. rerum in Europa gestarum*. Talis est Cosroe sphaera chrysellina, quæ naturæ veluti speculum erat, ut refert Cedrenus. Videndi de huiusmodi mirabilibus Loyerius *lib. 1. cap. 8. & 9.* Delrio *lib. 2. q. 27.* De hydraulicis & pneumaticis si dicere tentauero, infinitus ero. De præstigiatrice magia solum hoc cum Bodino dicam, solere istis circulatoribus hanc artem esse velamen diabolice magiæ; solent enim decem magicis præstigiis vnum subtilitatis artificiosæ actum miscere, ut persuadeant ea quæ faciunt, omnia fieri arte, ac dexteritate: unde illa semper suspecta sunt viris probis, & cordatis.

Et hæc satis sint ad declarandam naturæ præcellentiam supra omnem artem, cuius omnis industria fundatur in naturæ viribus. Et sanè solum vnius formicæ corpusculum superat omnia quæ narrantur & iactantur artis mirabilia.

DISPUTATIO II.

De causis corporis naturalis.

Aristoteles 2. *Physic. 1.* & 5. *Metaph.*

POST exposita principia corporum & eorum naturam, progredior cum Philosopho ad explicandas eorum causas, quibus nihil ignotius, nihil mirabilius esse potest. Nata videlicet Philosophia est ex effectuum illorum admiratione, quorum causæ ignorarentur. Illarum igitur cognoscendarum cupido scientias omnes peperit, acuit ingenia, industriam inflammavit. Earum autem consideratio tamen Metaphysici etiam instituti esse videatur, Physica tamen potissimum est, cuius solius proprium munus est considerare materiam & formam, quas scientia illa non attingit, quæ abstrahit ab omni materia. De causis igitur corporum ut plena sit disputatio, considero primum eas generatim, deinde de singulis differo, tum internis, tum externis; tum per se, tum per accidens.

QVÆSTIO I.

De causis in communi.

COMMUNIA omnibus causis esse possunt quinque. Definitio causæ propriè dictæ, diuisio causarum, conditiones necessariæ ad cauandum, comparatio causarum cum effectibus, earumdem comparatio inter se.

SECTIO I.

Quenam sit propria definitio & conceptus causæ.

CAUSAM hinc sumo propriè prout distinguitur à principio, quod, ut dixi, significat *id omne à quo aliquid aliquo modo est*: causa verò pressius sumitur, cuius hic primum traditur definitio, deinde conceptus causæ, tum in actu primo, tum in actu secundo.

Dico primò, causam rectè definiri, *Principium*

A à quo influente aliquid pendet; effectum verò, *id quod pendet ab alio influente.*

Dicitur primò *principium*, quia hoc est genus huius definitionis, cum omnis causa sit principium, tamen non omne principium sit causa.

Dicitur secundo, *à quo per se influente*, id est verè concurrente ad eius existentiam, ut exprimitur causalitas, per quam causa distinguitur à principio in communi, quod non exhibet necessariò influxum realem; causa verò semper verum habet concursum, quia dat esse suo effectui; per hoc etiam causa differt à conditione sine qua non, & à causis per accidens, quæ non influunt.

Dicitur tertio, *à quo aliquid pendet*, quia Deus Pater Deo Filio dat verum esse, sed non est tamen illius causa, quia non pendet à Deo Patre suo, cum quo est eiusdem naturæ. Pendere videlicet ab alio non est tantum accipere ab alio esse, sed est produci secundum essentiam distinctam ab essentia producentis; si enim produciens alteri tantum communicet suam essentiam improductam, res producta non erit dependens, quia cum habeat essentiam independentem, erit independens. Sed de hoc viderint Theologi; tantum enim addo, alias definitiones causæ minus proprias videri, si vel eis destit ratio influxus, vel ratio dependentiæ. Generatio enim pendet à priuatione, quæ tamen non est eius causa propter defectum influxus; & Deus Pater producit Filium, cuius non est causa, propter defectum dependentiæ; idè ad veram causam requiritur influxus in effectum, & dependentia effectus.

Colliges ex his, quomodo dignosci possit causa prout differt à conditione sine qua non; causa enim influit, ut dixi; conditio autem non influit, sed est aliquid requisitum ut aliud influat: v. g. ut ignis comburat, approximatior requiritur, quæ tamen non producit ignem. In eo ergo differt conditio à causa, quod effectus sequatur ex vi ipsius causæ, non sequatur autem ex vi ipsius conditionis, sed tantum illa posita sequatur ex vi alterius, ut patet in approximatione. Quod autem effectus non sequatur ex vi alicuius, dignoscitur primò ex generali ratione, & natura rei, de qua quaritur approximatior v. g. relatio est, quæ non est actiua. Secundo dignoscitur, quia quoties aliquid non est de conceptu essentiali, & definitione alicuius operationis, tunc est solum conditio, non autem causa, licet ad exercitium operationis huius requiratur: sicut quia in definitione actionis non ponitur approximatior, illa non est causa, sed necessaria conditio.

Dico secundo, causam in actu primo formaliter constitui per relationem transcendentalem ad effectum, tum in communi, tum in particulari: causam verò in actu secundo constitui formaliter per causalitatem, & relationem categoricam ad effectum. Ita docent recentiores Philosophi contra eos qui negant relationem realem causæ ad effectum, sed relationem tantum quandam secundum dici. Antequam autem probetur id quod asserui,

Obserua causam omnem posse concipi vel in actu primo, vel in actu secundo. Dicitur esse in actu primo, quando non actu agit, sed quantum est de se habet omnia requisita ad agendum. Dicitur esse in actu secundo, quando agit actu, & producit effectum. Unde sit ut causa in actu primo constitutur per potentiam cauandi, causa verò in actu secundo per ipsam causationem, vel ut communiter vocant, per causalitatem, qui est actus ipse cauandi, seu influxus, quo causa dat esse effectui. Quo posito,

Discrimen
causæ &
conditionis

Assertio altera.
Causa conceptus in
actu primo
& secundo.

I. 4 Ratio

Prior assertio.
Definitio
causæ.